

**Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΡΥΘΜΙΣΗ
ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ
“ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ ΙV”***

ΚΛΑΙΡΗΣ Κ. ΣΠΥΡΟΥ**

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η σπουδαιότητα των διασυνοριακών περιπτώσεων κληρονομικής διαδοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η ποικιλομορφία τόσο των κανόνων ουσιαστικού δικαίου, όσο και των κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (ιδ.δ.δ.) που διέπουν τη διεθνή δικαιοδοσία και το εφαρμοστέο δίκαιο, ο μεγάλος αριθμός δημόσιων αρχών που ενδέχεται να καλούνται για να ασχοληθούν με μια κληρονομική διαδοχή με στοιχεία αλλοδαπότητας, καθώς και ο κατακερματισμός των κληρονομικών διαδοχών ως αποτέλεσμα της εφαρμογής των προαναφερόμενων ανομοιογενών κανόνων, εμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων στην Ένωση και εξηγούν τους λόγους που επέβαλαν την ανάγκη αναζήτησης κανόνων που να εναρμονίζουν το πεδίο αυτό του ιδ.δ.δ. στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εν μέσω παλινωδιών, κυρίως εξαιτίας της καθυστέρησης στη διαδικασία επικύρωσης από την Ιρλανδία της Συνθήκης της Λισσαβόνας, η «πρόταση Κανονισμού του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων και των δημοσίων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και η καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου»¹ υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 14 Οκτωβρίου 2009 και έγινε γνωστό το περιεχόμενό της στο ευρύτερο κοινό.

Πριν από την κατάρτιση της πρότασης Κανονισμού είχε προηγηθεί ευρεία διαβούλευση με τα κράτη μέλη, τα άλλα θεσμικά όργανα και τους πολίτες, καθώς και «Μελέτη σχετικά με την κληρονομική διαδοχή διεθνούς χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση» που εκπόνησε, το Νοέμβριο του 2002², το Ινστιτούτο Συμβολαιογράφων της Γερμανίας έπειτα από αίτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Γενική Δ/ση Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων). Η μελέτη παρουσιάστηκε στη συνέχεια από την Επιτροπή στη Σύνοδο των Βρυξελλών της 10 και 11 Μαΐου 2004 και τα συμπεράσματά της δημοσιεύτηκαν, την 1.3.2005, στην Πράσινη Βίβλο³. Η Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής οδήγησε στην αποστολή περίπου 60 απαντήσεων και ακολούθησε δημόσια διαβούλευση στις 30.11. 2006⁴. Ομάδα εμπειρογνομόνων με την ονομασία «PRMIII/IV», η οποία συνεστήθη από την Επιτροπή την 1.3.2006⁵ συνεδρίασε 7 φορές κατά την περίοδο 2006-2008, η δε Επιτροπή οργάνωσε σύσκεψη εθνικών

* Το παρόν άρθρο έχει δημοσιευθεί στο νομικό περιοδικό Εφαρμογές Αστικού Δικαίου 3/2011, 250-258 και επίκειται δημοσίευσή του στον υπό έκδοση Τιμητικό Τόμο για την ομότιμη καθηγήτρια Π. Αγαλλοπούλου από τον εκδοτικό οίκο Αντ. Σάκκουλα.

** Dr en droit (Lausanne), Δικηγόρος. Επιστημονική Συνεργάτης Ελληνικού Ινστιτούτου Διεθνούς και Αλλοδαπού Δικαίου.

¹COM(2009)154τελικό, http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/succession_proposal_for_regulationfr.pdf. Βλ. επίσης περίληψη της έκθεσης μελέτης επιπτώσεων CO (2009) 154 τελικό, SEC (2009) 411 τελικό, SEC (2009) 410.

² <http://www.successions.org>.

³ Les successions internationales dans l'Union européenne, Perspectives pour une harmonisation, Bruxelles, 10 et 11 mai 2004-Πράσινη Βίβλος Κληρονομιάς και διαθήκες, COM (2005) 65 Τελικό, 1 Μαρτίου 2005, διαθέσιμο στο διαδικτυο στη διεύθυνση της Γενικής Διεύθυνσης δικαιοσύνης, ελευθερίας και ασφάλειας: C. Nourissat, «Le droit communautaire des successions : le Livre vert de la Commission et ses suites», Dr. et patrimoine, juillet-août 2006, p. 59.

⁴ http://ec.europa.eu.justice_home/news/consulting_public/successions/news_contributions_en.htm.

⁵ EE C 51 της 1.3.2006, σ. 3 COM.

εμπειρογνομόνων στις 30.6.2008. Οι συνεισφορές που ελήφθησαν επιβεβαίωσαν την αναγκαιότητα μιας κοινοτικής πράξης στον τομέα της διεθνούς κληρονομικής διαδοχής που κατέληξε στην πρόταση του Κανονισμού στις 14 Οκτωβρίου 2009⁶. Παρακάτω αναλύουμε και εξετάζουμε το πεδίο εφαρμογής (II), τη δικαιοδοσία (III), το εφαρμοστέο δίκαιο (IV), την αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων (V), τα δημόσια έγγραφα (VI) και τέλος το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο (VII)⁷.

II. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

A. Κληρονομική διαδοχή με στοιχείο αλλοδαπότητας

Το άρθρο 1 της πρότασης ορίζει ότι ο Κανονισμός εφαρμόζεται «στις κληρονομικές διαδοχές». Στον τομέα αυτό, δεν καλύπτει φορολογικά, τελωνειακά ή διοικητικά ζητήματα.

Η έννοια της «κληρονομικής διαδοχής» πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο αυτοτελή και περιλαμβάνει όλες τις παραμέτρους μιας κληρονομικής διαδοχής με στοιχείο αλλοδαπότητας, ιδίως δε την επαγωγή κληρονομιάς, τη διαχείριση και την εκκαθάριση. Ως «κληρονομική διαδοχή» νοούνται όλες οι περιπτώσεις μεταβίβασης κυριότητας αιτία θανάτου, είτε πρόκειται για ηθελημένη πράξη μεταβίβασης, υπό τη μορφή διαθήκης (εκ διαθήκης διαδοχή) ή κληρονομικής σύμβασης, είτε πρόκειται για εκ του νόμου μεταβίβαση κυριότητας αιτία θανάτου (διαδοχή εκ του νόμου)⁸.

Του πεδίου εφαρμογής όμως του Κανονισμού εξαιρούνται:

α) η κατάσταση των φυσικών προσώπων, καθώς και οι οικογενειακές σχέσεις και οι σχέσεις που παράγουν παρόμοια αποτελέσματα

β) η ικανότητα των φυσικών προσώπων

γ) η αφάνεια, η απουσία ή ο τεκμαιρόμενος θάνατος φυσικού προσώπου

δ) τα ζητήματα που υπάγονται στο γαμικό καθεστώς, καθώς και στο περιουσιακό καθεστώς που ισχύει για τις σχέσεις οι οποίες παράγουν αποτελέσματα παρόμοια με του γάμου

ε) οι υποχρεώσεις διατροφής

στ) τα δικαιώματα και η περιουσία που συστήνονται ή μεταβιβάζονται με άλλους τρόπους πλην της κληρονομικής διαδοχής, όπως π.χ. οι εκ χαριστικής αιτίας μεταβιβάσεις κυριότητας, η συνιδιοκτησία περισσότερων προσώπων με μεταβίβαση προς όφελος του επιζώντος (θεσμός του αγγλοσαξονικού δικαίου), τα συνταξιοδοτικά καθεστάτα, οι συμβάσεις ασφάλισης και οι ανάλογες ρυθμίσεις⁹.

⁶ Η θέσπιση ευρωπαϊκής πράξης για την κληρονομική διαδοχή περιλαμβανόταν ήδη στις προτεραιότητες του σχεδίου δράσης της Βιέννης του 1998 (ΕΕ L 19/23.1.1999). Το Πρόγραμμα της Χάγης είχε επίσης απευθύνει αίτημα για την υποβολή πράξης η οποία να καλύπτει το σύνολο των ρυθμιστέων θεμάτων εφαρμοστέο δίκαιο, δικαιοδοσία και αναγνώριση, διοικητικά μέτρα (κληρονομητήρια, εγγραφή στο μητρώο διαθηκών). Κατ'εφαρμογή των συμπερασμάτων της σχετικής μελέτης επιπτώσεων του Κανονισμού, το ζήτημα του μητρώου διαθηκών θα αποτελέσει αντικείμενο μεταγενέστερης κοινοτικής πρωτοβουλίας.

⁷ Από την περιορισμένη ξενόγλωσση βιβλιογραφία βλ. Mariel Revillard, «Successions : proposition de règlement communautaire (première présentation)», Répertoire Defrénois no 2/10, 176188· Andrea Bonomi / Christina Schmid (éds.), Successions internationales. Réflexions autour du futur règlement européen et de son impact pour la Suisse, Actes de la 22e Journée de droit international privé du 19 mars 2010 à Lausanne, Publications de l'Institut suisse de droit comparé, vol. 68, Schulthess Verlag, Zürich, 2010· Markus Buschbaum, und Marius Kohler, Vereinheitlichung des Erbkollisionsrechts in Europa, GPR (Zeitschrift für Gemeinschafts Privatrecht) 3-4/10, 162-170.

⁸ Βλ. άρθρο 2 της πρότασης Κανονισμού.

⁹ Ο αποκλεισμός των δικαιωμάτων και των περιουσιακών στοιχείων που συστήνονται ή μεταβιβάζονται με άλλους τρόπους πλην της διαδοχής αιτία θανάτου δεν καλύπτει μόνο τις μορφές «συνιδιοκτησίας» τις οποίες προβλέπει το αγγλοσαξονικό δίκαιο common law, αλλά και όλα τα είδη μεταβίβασης εκ χαριστικής αιτίας του αστικού δικαίου. Με άλλες λέξεις, ο Κανονισμός εφαρμόζεται στην κτήση ενός εμπράγματου δικαιώματος στο πλαίσιο κληρονομικής διαδοχής, αλλά όχι στο περιεχόμενο ενός τέτοιου δικαιώματος. Ο Κανονισμός δεν θίγει δηλαδή την εξαντλητική απαρίθμηση (numerus clausus) των εμπραγμάτων δικαιωμάτων των κρατών μελών, ούτε

ζ) τα ζητήματα που εμπíπτουν στο εταιρικό δίκαιο, π.χ. ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονται σε ιδρυτικές πράξεις και σε καταστατικά εταιρειών, ενώσεων και νομικών προσώπων με τις οποίες ρυθμίζεται το θέμα της τύχης των μεριδίων λόγω θανάτου των μελών τους·

- η) η λύση, η κατάργηση και η συγχώνευση εταιρειών, ενώσεων και νομικών προσώπων
- θ) τα trust (καταπίστευμα), χωρίς η εξαίρεση αυτή να εμποδίζει την εφαρμογή στην κληρονομική διαδοχή της νομοθεσίας που τη διέπει δυνάμει του Κανονισμού
- ι) τα είδη των εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί πράγματος και η δημοσιότητα αυτών.

B. Κράτη μέλη της E.E. πλην της Δανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας.

Κατ'εφαρμογή των άρθρων 1 και 2 του πρωτοκόλλου για τη θέση της Δανίας και του άρθρου 4 του πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας αντίστοιχα που προσαρτώνται στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία δεν συμμετείχαν στην έκδοση του Κανονισμού και συνεπώς δεν δεσμεύονται από αυτόν ούτε υπόκεινται στην εφαρμογή του.

Γ. Οι δωρεές εν ζωή

Η ισχύς και τα αποτελέσματα των δωρεών εν ζωή διέπονται από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 593/2008 του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17 Ιουνίου 2008 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη I). Κατά συνέπεια θα έπρεπε να εξαιρούνται της εφαρμογής της πρότασης Κανονισμού. Εντούτοις, από το δίκαιο που ορίζεται ως εφαρμοστέο με βάση τον νέο Κανονισμό θα πρέπει να κριθεί αν τίθεται ζήτημα υποχρέωσης προς μείωση ή συνεισφορά της δωρεάς εν ζωή ή άλλης μορφής διάθεσης εν ζωή με δικαιοπραξία εκ χαριστικής αιτίας και συνυπολογισμού της κατά τον προσδιορισμό των κληρονομικών μεριδίων. Τούτο εξάλλου επιβεβαιώνεται ρητά και στο άρθρο 19 σημ. (ι) της πρότασης Κανονισμού.

Δ. Φορολογία κληρονομιών

Η πρόταση Κανονισμού δεν επηρεάζει τη φορολόγηση των κληρονομιών από τα κράτη μέλη. Ο τομέας αυτός εξακολουθεί να διέπεται από το εθνικό δίκαιο κάθε κράτους μέλους. Η κατάσταση όμως αυτή μπορεί να οδηγήσει σε ανακολουθίες μεταξύ των εθνικών συστημάτων φορολόγησης, σε διπλές φορολογήσεις ή σε φορολογικές διακρίσεις. Η ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συνείδηση των προβλημάτων αυτών και θα πρέπει αρκετά σύντομα να μεριμνήσει για τη λύση τους.

Ε. Ορισμοί

Για την αποφυγή αμφιβολιών, το άρθρο 2 της πρότασης Κανονισμού δίνει τους ορισμούς των όρων που χρησιμοποιούνται στον Κανονισμό, όπως είναι η έννοια της

τον χαρακτηρισμό των περιουσιακών δικαιωμάτων ούτε τον προσδιορισμό των πράξεων στις οποίες νομιμοποιείται να προβεί ο κάτοχος τέτοιων δικαιωμάτων. Κατά συνέπεια, δεν είναι έγκυρη, καταρχήν, η σύσταση ενός εμπράγματος δικαιώματος που δεν προβλέπεται από το δίκαιο του τόπου όπου βρίσκεται το πράγμα. Το κληρονομικό δίκαιο δεν είναι δυνατό να έχει ως συνέπεια, στο κράτος του τόπου όπου βρίσκεται το πράγμα, την κατάτμηση ή την εισαγωγή στη νομοθεσία περί των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας ρύθμισης που δεν προβλέπεται από τη νομοθεσία αυτή, π.χ. δεν είναι δυνατό να εισαχθεί η έννοια της επικαρπίας σε ένα κράτος στο οποίο ο νόμος δεν την προβλέπει. Αντίθετα, η εξαίρεση δεν καλύπτει τη μεταβίβαση λόγω κληρονομικής διαδοχής εμπραγμάτων δικαιώματος, το οποίο προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου βρίσκεται το πράγμα.

Η εξαίρεση καλύπτει επίσης τη δημοσιότητα των δικαιωμάτων επί αγαθών π.χ. τη λειτουργία του κτηματολογίου και τις συνέπειες της καταχώρησης ή της έλλειψης καταχώρησης σε αυτό.

«κληρονομικής διαδοχής», του «δικαστηρίου», της «κληρονομικής σύμβασης», της «συνδιαθήκης», του «κράτους μέλους προέλευσης», του «προς ο η αίτηση κράτους μέλους», της «απόφασης», του «δημοσίου εγγράφου» και τέλος του «ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου». Δυστυχώς, η έννοια της «συνήθους διαμονής» (residence habituelle), η οποία δημιουργεί πολλές ερμηνευτικές δυσκολίες ανάλογα με τα κράτη κατά την εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων¹⁰ δεν περιλαμβάνεται στις έννοιες του άρθρου 2 της πρότασης Κανονισμού.

III. ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ

A. Γενική δικαιοδοσία – συνήθης διαμονή εντός ΕΕ

Η πρόταση Κανονισμού επιδιώκει την εναρμόνιση των κανόνων σύγκρουσης νόμων και δικαιοδοσιών και ορίζει ως έχοντα γενική διεθνή δικαιοδοσία για θέματα κληρονομικής διαδοχής τα δικαστήρια του κράτους μέλους στην επικράτεια του οποίου ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή του κατά τον χρόνο του θανάτου¹¹. Ελευθερία επιλογής δικαστηρίου δεν προβλέπεται. Ως «δικαστήρια» νοούνται, σύμφωνα με το άρθρο 2 (β) της πρότασης Κανονισμού, κάθε δικαστική αρχή και κάθε αρμόδια αρχή των κρατών μελών η οποία ασκεί δικαιοδοτικά καθήκοντα σε θέματα κληρονομική διαδοχής. Με τα δικαστήρια εξομοιώνονται οι υπόλοιπες αρχές οι οποίες ασκούν, βάσει εκχώρησης αρμοδιοτήτων από δημόσια αρχή, καθήκοντα που υπάγονται στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων, όπως αυτή καθορίζεται στην πρόταση Κανονισμού.

Η αναγνώριση της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους μέλους της τελευταίας συνήθους διαμονής του θανόντος, η οποία σε πολλές περιπτώσεις συμπίπτει με τον τόπο όπου βρίσκονται τα περιουσιακά του στοιχεία αποτελεί την συνηθέστερη ρύθμιση μεταξύ των κρατών μελών. Το εκάστοτε δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί για το σύνολο της κληρονομικής διαδοχής και για όλες τις πτυχές της είτε πρόκειται για εκούσια δικαιοδοσία είτε για αμφισβητούμενη, απαλείφοντας έτσι περιπτώσεις θετικών ή αρνητικών συγκρούσεων.

B. Παραπομπή σε καταλληλότερο δικαστήριο

Το άρθρο 5 της πρότασης Κανονισμού προβλέπει την παραπομπή σε δικαστική αρχή που είναι σε θέση να κρίνει καλύτερα την υπόθεση αν ο θανών έχει επιλέξει το δίκαιο ενός κράτους μέλους ως το δίκαιο που θα διέπει την κληρονομική του διαδοχή (professio juris)¹². Στην περίπτωση αυτή, το δικαστήριο της γενικής δικαιοδοσίας που επιλαμβάνεται της υπόθεσης βάσει του άρθρου 4 δύναται, κατόπιν αιτήσεως ενός από τα μέρη και εφόσον θεωρεί ότι τα δικαστήρια του κράτους μέλους του οποίου το δίκαιο έχει επιλεγεί είναι καταλληλότερα να κρίνουν τη συγκεκριμένη υπόθεση κληρονομικής διαδοχής, να αναβάλει την έκδοση της απόφασης και να καλέσει τα μέρη να απευθυνθούν στα δικαστήρια του εν λόγω κράτους μέλους.

Το αρμόδιο δικαστήριο του άρθρου 4 (της γενικής δικαιοδοσίας) τάσσει προθεσμία εντός της οποίας τα μέρη οφείλουν να απευθυνθούν στα δικαστήρια του κράτους μέλους του οποίου το δίκαιο έχει επιλεγεί και τα τελευταία πρέπει να κηρύξουν εαυτά αρμόδια εντός μέγιστου χρονικού διαστήματος οκτώ εβδομάδων από την ημερομηνία κατά την οποία υποβλήθηκε σε αυτά η υπόθεση.

¹⁰ P. Mc. Eley, La résidence habituelle : un critère de rattachement en quête de son identité, in Travaux du Comité français de droit international privé, 5 juin 2009, Pedone, 2009.

¹¹ Βλ. άρθρο 4 της πρότασης Κανονισμού. Τα κοινοτικά κείμενα στις ξενόγλωσσες αποδόσεις τους κάνουν λόγο για «συνήθη διαμονή». Ατυχώς, η ελληνική κοινοτική απόδοση των γαλλικών & αγγλικών κοινοτικών όρων αντίστοιχα 'residence habituelle' "habitual residence" σε «συνήθη κατοικία» είναι εσφαλμένη και εφόσον δεν διορθωθεί, μπορεί να οδηγήσει σε προβληματική εφαρμογή του Κανονισμού από τα ελληνικά δικαστήρια.

¹² Βλ. άρθρο 17 της πρότασης Κανονισμού.

Με την παραπομπή σε καταλληλότερο δικαστήριο εξασφαλίζεται μια ισορροπημένη λύση σε περίπτωση κατά την οποία ο θανών είχε διαμείνει για σύντομο χρονικό διάστημα σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της ιθαγένειάς του, καθώς και όταν η οικογένειά του έχει παραμείνει στο κράτος μέλος καταγωγής του θανόντος.

Γ. Επικουρική δικαιοδοσία – συνήθης διαμονή εκτός ΕΕ

Επικουρικές δικαιοδοσίες προβλέπονται στο άρθρο 6 της πρότασης Κανονισμού που διασφαλίζουν την πρόσβαση στη Δικαιοσύνη για τους κοινοτικούς κληρονόμους και δανειστές, όταν η εκάστοτε υπόθεση συνδέεται στενά με κάποιο κράτος μέλος εξαιτίας της ύπαρξης ενός περιουσιακού στοιχείου σ' αυτό. Συγκεκριμένα οσάκις η συνήθης διαμονή του κληρονομούμενου κατά το χρόνο του θανάτου δεν βρισκόταν σε κράτος μέλος, τα δικαστήρια ενός κράτους μέλους είναι παρόλα αυτά αρμόδια με βάση το γεγονός ότι ορισμένα από τα περιουσιακά στοιχεία που απαρτίζουν την κληρονομιά βρίσκονται στο εν λόγω κράτος μέλος και υπό την προϋπόθεση κατά σειρά ότι :

α) ο θανών διατηρούσε την προηγούμενη συνήθη κατοικία του στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, εφόσον όμως η εν λόγω κατοικία δεν έπαυσε να υφίσταται περισσότερα από πέντε έτη πριν από την υποβολή της υπόθεσης στο δικαστήριο·

β) ο θανών είχε την ιθαγένεια του συγκεκριμένου κράτους μέλους κατά τον χρόνο του θανάτου·

γ) ένας κληρονόμος ή κληροδόχος διατηρεί τη συνήθη διαμονή του στο συγκεκριμένο κράτος μέλος·

δ) Η αγωγή αφορά αποκλειστικά και μόνο τα συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία¹³.

Δ. Δικαιοδοσία για την αποδοχή ή αποποίηση κληρονομιάς

Το άρθρο 8 της πρότασης Κανονισμού εισάγει ειδική ρύθμιση ως προς τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων σε σχέση με την αποδοχή ή αποποίηση της κληρονομιάς. Τα δικαστήρια του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του κληρονόμου ή του κληροδόχου ορίζονται ως επίσης αρμόδια για την παραλαβή των δηλώσεων αποδοχής ή αποποίησης κληρονομιάς ή κληροδοσίας ή των δηλώσεων που αποσκοπούν στον περιορισμό της ευθύνης του κληρονόμου ή του κληροδόχου, εφόσον ο νόμος ορίζει ότι οι δηλώσεις αυτές υποβάλλονται υποχρεωτικά ενώπιον δικαστηρίου. Η συμπληρωματική αυτή δικαιοδοσία θα επιτρέψει, στην πράξη, να τακτοποιηθούν ορισμένες δυσκολίες που προκύπτουν από την ευχέρεια επιλογής δικαίου που παρέχεται με την πρόταση Κανονισμού.

Ε. Δικαιοδοσία των δικαστηρίων της τοποθεσίας περιουσιακού στοιχείου

Το άρθρο 9 της πρότασης Κανονισμού προβλέπει τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων της τοποθεσίας ενός περιουσιακού στοιχείου. Σε περίπτωση που το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το εκάστοτε περιουσιακό στοιχείο αξιώνει παρέμβαση των δικαστηρίων του προκειμένου να ληφθούν μέτρα που εμπίπτουν στη σφαίρα του εμπραγμάτου δικαίου και σχετίζονται με τη μεταβίβαση της κυριότητας επί του συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου και με την καταχώρηση ή μεταγραφή της στο κτηματολόγιο, τα δικαστήρια του εν λόγω κράτους μέλους είναι αρμόδια για τη λήψη των σχετικών μέτρων.

ΣΤ. Εκκρεμοδικία

¹³ Βλ. άρθρο 6 της πρότασης Κανονισμού.

Ειδικώς ρυθμίζονται από το άρθρο 13 της πρότασης Κανονισμού τα ζητήματα της εκκρεμοδικίας και της συνάφειας. Αν έχουν ασκηθεί αγωγές με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία μεταξύ των ίδιων διαδίκων ενώπιον δικαστηρίων διαφόρων κρατών μελών, κάθε δικαστήριο εκτός εκείνου που επελήφθη πρώτο αναστέλλει αυτεπάγγελτα την ενώπιόν του διαδικασία μέχρις ότου εξακριβωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο. Όταν διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου, κάθε άλλο επιληφθέν δικαστήριο κηρύσσει εαυτό αναρμόδιο υπέρ του πρώτου δικαστηρίου¹⁴

Z. Προσωρινά και συντηρητικά μέτρα

Σύμφωνα με το άρθρο 15 της πρότασης Κανονισμού, αίτηση για λήψη προσωρινών ή συντηρητικών μέτρων που προβλέπονται από το δίκαιο κράτους μέλους μπορεί να υποβληθεί στις δικαστικές αρχές του κράτους αυτού, έστω και αν τα δικαστήρια άλλου κράτους μέλους έχουν, δυνάμει του Κανονισμού, διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση της υπόθεσης επί της ουσίας.

IV. ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Ενιαίο καθεστώς για κινητά και ακίνητα

Το Κεφάλαιο II της πρότασης Κανονισμού υιοθετεί, για εφαρμοστέο δίκαιο λύσεις που εμπνέονται σε μεγάλο βαθμό από τη Σύμβαση της Χάγης του 1989 για τις κληρονομίες. Προκρίνεται η αρχή του «ενιαίου συστήματος» έναντι του «συστήματος διαχωρισμού», και συμπληρώνεται με την κληρονομική βούληση του διαθέτη, η οποία εκφράζεται με την *professio juris*. Προκειμένου δε να διευκολύνεται η αμοιβαία αναγνώριση, η αναπαραπομπή αποκλείεται. Συγκεκριμένα, η πρόταση Κανονισμού προβλέπει¹⁵ ότι οσάκις ορίζεται ότι είναι εφαρμοστέο το δίκαιο ενός κράτους, εννοούνται οι κανόνες του ουσιαστικού δικαίου που ισχύουν στο κράτος αυτό και όχι οι κανόνες του ιδ.δ.δ.

Πράγματι, κατά τις διαβουλεύσεις, κατέστησαν εμφανή τα μειονεκτήματα του «συστήματος διαχωρισμού», σε ισχύ σε πολλά ευρωπαϊκά δίκαια (π.χ. Γαλλία), βάσει του οποίου, σε ό,τι αφορά την κινητή περιουσία, η κληρονομική διαδοχή ρυθμίζεται από το δίκαιο της τελευταίας διαμονής του θανόντος, ενώ, για τα ακίνητα, εφαρμόζεται το δίκαιο του κράτους στο έδαφος του οποίου βρίσκεται το εκάστοτε ακίνητο. Το εν λόγω σύστημα έχει ως αποτέλεσμα το σχηματισμό περισσοτέρων κληρονομικών περιουσιών, εκ των οποίων η καθεμιά υπόκειται σε διαφορετικό δίκαιο, το οποίο καθορίζει κατά νόμοιο τρόπο ποιοι είναι οι κληρονόμοι και το κληρονομικό τους μερίδιο, καθώς και τον τρόπο διανομής και εκκαθάρισης της κληρονομιάς. Το ενιαίο σύστημα που προκρίνεται από την πρόταση Κανονισμού παρέχει τη δυνατότητα η κληρονομική διαδοχή να υπόκειται σε ένα και μοναδικό δίκαιο και, κατ'επέκταση, να αποφεύγονται τα προαναφερθέντα μειονεκτήματα. Η πρόβλεψη ενός ενιαίου συστήματος επιτρέπει επιπλέον στον διαθέτη να προγραμματίζει την ακριβοδίκαιη κατανομή της περιουσίας του μεταξύ των κληρονόμων, ανεξαρτήτως της τοποθεσίας των περιουσιακών στοιχείων που την απαρτίζουν.

B. Δίκαιο της τελευταίας συνήθους διαμονής

Για το σύνολο της κληρονομιάς η πρόταση Κανονισμού¹⁶ προβλέπει ότι είναι εφαρμοστέο το δίκαιο του κράτους στο οποίο ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή του κατά το χρόνο του θανάτου. Το δίκαιο αυτό διέπει το σύνολο της κληρονομικής διαδοχής από την

¹⁴ Βλ. άρθρο 13 της πρότασης Κανονισμού.

¹⁵ Βλ. άρθρο 26 της πρότασης Κανονισμού.

¹⁶ Βλ. άρθρο 16 της πρότασης Κανονισμού.

έναρξη της μέχρι την οριστική μεταβίβαση της κληρονομικής περιουσίας στους δικαιούχους. Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω περιπτώσεις εφαρμογής¹⁷:

- α) τα αίτια, ο χρόνος και ο τόπος ανοίγματος (έναρξης) της κληρονομικής διαδοχής,
- β) η κλήση στην κληρονομιά των κληρονόμων και των κληροδόχων, συμπεριλαμβανομένων των κληρονομικών δικαιωμάτων του επιζώντος συζύγου, τον προσδιορισμό της κληρονομικής μερίδας καθενός, τα τυχόν βάρη που τους έχει επιβάλλει ο θανών, καθώς και τα υπόλοιπα δικαιώματα επί της κληρονομιάς τα οποία έχουν γενεσιουργό αιτία τον θάνατο,
- γ) η ιδιότητα του κληρονόμου,
- δ) οι ειδικοί λόγοι για τους οποίους ένα πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί ανίκανο να διαθέσει την περιουσία του ή να κληρονομήσει,
- ε) η αποκλήρωση και την κληρονομική αναξιοότητα,
- στ) η μεταβίβαση στους κληρονόμους και στους κληροδόχους των περιουσιακών στοιχείων και των δικαιωμάτων που απαρτίζουν την κληρονομιά συμπεριλαμβανομένων των όρων και των αποτελεσμάτων της αποδοχής ή της αποποίησης. Παράλληλα όμως το άρθρο 20 προβλέπει ότι η αποδοχή ή η αποποίηση καθώς και οι δηλώσεις που αποσκοπούν στον περιορισμό της ευθύνης του κληρονόμου ή του κληροδόχου είναι επίσης έγκυρες εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του δικαίου του κράτους στο οποίο ο εκάστοτε κληρονόμος ή κληροδόχος διατηρεί τη συνήθη διαμονή του,
- ζ) η ευθύνη που απορρέει από τα χρέη της κληρονομιάς,
- η) η διαθέσιμη μερίδα, τα δικαιώματα σε νόμιμη μοίρα,
- θ) η συνεισφορά και η αφαίρεση των εκ χαριστικής αιτίας δικαιπραξιών και ο συνυπολογισμός τους κατά την εκτίμηση των κληρονομικών μεριδίων,
- ι) η εγκυρότητα, ερμηνεία, μεταβολή και ανάκληση των διαθηκών με εξαίρεση την τυπική εγκυρότητα αυτών,
- κ) η διανομή της κληρονομιάς.

Ο Κανονισμός προκρίνει ως συνδεδετικό στοιχείο το συγκεκριμένο δίκαιο αντί του δικαίου της ιθαγένειας, λόγω του ότι συμπίπτει με το κέντρο συμφερόντων του θανόντος, και συχνά, με τον τόπο όπου βρίσκονται τα περισσότερα από τα περιουσιακά του στοιχεία. Παρόμοιο συνδεδετικό στοιχείο ευνοεί σε μεγαλύτερο βαθμό την ενσωμάτωση στο κράτος μέλος συνήθους διαμονής και αποτρέπει κάθε διακριτική μεταχείριση σε βάρος των προσώπων εκείνων που έχουν τη νόμιμη διαμονή τους σε αυτό χωρίς να είναι υπήκοοί του. Για τους ίδιους λόγους, το στοιχείο της συνήθους διαμονής προκρίνεται στο πλαίσιο του ιδ.δ.δ. περισσότερων κρατών μελών, καθώς επίσης σε όλες τις σύγχρονες Συμβάσεις. Η λύση όμως αυτή του Κανονισμού, αν και τόσο επιθυμητή, αγγίζει τα όρια της εφόσον κάθε φορά που θα αλλάζει κάποιος κατοικία, θα πρέπει να αναθεωρεί το σχέδιο προετοιμασίας της διαδοχής του και ως εκ τούτου καλό είναι να δίνεται θέση και στην κληρονομική βούληση. Για το λόγο αυτό, η θέσπιση της *professio juris*, της δυνατότητας δηλαδή του διαθέτη να επιλέξει αυτός εκ των προτέρων το δίκαιο της ιθαγένειάς του ως το δίκαιο που θα διέπει την κληρονομική του διαδοχή, είναι ουσιώδους σημασίας ώστε ο διαθέτης να μπορεί να την προετοιμάζει με σιγουριά.

Γ. Professio juris – επιλογή του δικαίου της ιθαγένειας

Ο φιλελευθερισμός που χαρακτηρίζει τον προτεινόμενο Κανονισμό που θα μπορούσε ακόμη και να οδηγήσει σε αποκλεισμό των νομίμων μεριδούχων περιορίζεται αισθητά με τη δυνατότητα επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου που προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 17 της πρότασης σύμφωνα με την οποία ο διαθέτης δύναται να επιλέξει ως εφαρμοστέο δίκαιο για το σύνολο της κληρονομιάς του το δίκαιο του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια κατά τον χρόνο της επιλογής. Ο προσδιορισμός του δικαίου που είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή πρέπει να είναι ρητός και να περιλαμβάνεται σε δήλωση που έχει περιβληθεί τον τύπο ο οποίος προβλέπεται για της διατάξεις τελευταίας βουλήσεως

¹⁷ Βλ. άρθρο 19 της πρότασης Κανονισμού.

(διαθήκες)¹⁸. Η ύπαρξη και το κύρος της δήλωσης στην οποία στηρίζεται ο προσδιορισμός του εφαρμοστέου δικαίου διέπονται από το ίδιο αυτό δίκαιο που ορίζεται ως εφαρμοστέο. Κάθε δε μεταβολή ή ανάκληση του προσδιορισμού του εφαρμοστέου δικαίου από το πρόσωπο που προέβη σε αυτόν πρέπει από τυπική άποψη να πληροί τους όρους που ισχύουν για τη μεταβολή ή την ανάκληση των διατάξεων τελευταίας βουλήσεως.

Θα παρατηρήσουμε εν προκειμένω, ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 17 της πρότασης επιλογή εφαρμοστέου δικαίου μπορεί κάλλιστα να οδηγήσει στην εφαρμογή του δικαίου τρίτης χώρας εκτός της Ένωσης, πράγμα που βεβαιώνει τον οικουμενικό χαρακτήρα του Κανονισμού, όπως ρητά τούτο ορίζεται εξάλλου στο άρθρο 25 της πρότασης .

Όλα τα συστήματα δικαίου των κρατών μελών προβλέπουν μηχανισμούς με τους οποίους επιδιώκεται να διασφαλίζονται οικονομικοί πόροι για τους οικείους του θανόντος, με προεξέχουσες τις διατάξεις περί νομίμου μοίρας. Ωστόσο, οι διαθέτες που είναι υπήκοοι κράτους μέλους στο οποίο οι δωρεές μεταξύ ζώντων είναι αμετάκλητες μπορούν να επιβεβαιώσουν την εγκυρότητά τους επιλέγοντας το εθνικό τους δίκαιο ως δίκαιο που διέπει την κληρονομική τους διαδοχή. Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους του Κανονισμού είναι η διασφάλιση της τήρησης των μηχανισμών αυτών. Επειδή παρέχεται στον διαθέτη δυνατότητα επιλογής δικαίου, ήταν απαραίτητο να επιτευχθεί ένας συγκερασμός μεταξύ αφενός των πλεονεκτημάτων μιας τέτοιας επιλογής, όπως είναι η ασφάλεια δικαίου και η διευκόλυνση του προγραμματισμού της κληρονομικής διαδοχής από τον διαθέτη, και, αφετέρου, της προστασίας των εννόμων συμφερόντων των οικείων του θανόντος, ιδίως δε του/της συζύγου και των επιζώντων τέκνων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίον ο Κανονισμός παρέχει στον διαθέτη τη δυνατότητα να επιλέξει μόνο το δίκαιο της ιθαγένειάς του και τούτο πρέπει να νοείται σε συνάρτηση με τον γενικό κανόνα που συνεπάγεται την εφαρμογή του δικαίου της συνήθους διαμονής. Η επιλογή αυτή επιτρέπει σε έναν διαθέτη ο οποίος έκανε χρήση της ελεύθερης κυκλοφορίας, που είναι δυνατή στην Ένωση, αλλά ενδιαφέρεται να διατηρήσει στενούς δεσμούς με τη χώρα της καταγωγής του, να διαφυλάξει τους εν λόγω πολιτιστικούς δεσμούς διαμέσου της κληρονομικής διαδοχής.

Δ. Αποκλεισμός της επιλογής άλλων δικαίων

Ο Κανονισμός αποκλείει τη δυνατότητα επιλογής ως εφαρμοστέου δικαίου, του δικαίου που διέπει π.χ. τις γαμικές σχέσεις του διαθέτη. Μια τέτοια διάταξη θα παρείχε τη δυνατότητα για πολλαπλές επιλογές σε περιπτώσεις που οι σύζυγοι διαθέτουν μεγαλύτερη ελευθερία επιλογής του δικαίου που θα είναι εφαρμοστέο στις γαμικές του σχέσεις και κάτι τέτοιο θα αντιστρατευόταν τους προαναφερθέντες στόχους.

Ε. Δίκαιο της τοποθεσίας του περιουσιακού στοιχείου

Για να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες των νομικών συστημάτων του common law π.χ. της Αγγλίας, στο πλαίσιο των οποίων τα δικαιώματα του θανόντος δεν περιέχονται απευθείας στους κληρονόμους από τη στιγμή του θανάτου, αλλά η κληρονομική διαδοχή τελεί υπό τη διαχείριση διαχειριστή, τον οποίο διορίζει και ελέγχει το δικαστήριο, το άρθρο 21 της πρότασης προβλέπει ότι το δίκαιο που εφαρμόζεται στην κληρονομική διαδοχή δεν εμποδίζει την εφαρμογή του δικαίου του κράτους όπου βρίσκεται το εκάστοτε περιουσιακό στοιχείο στο μέτρο που αυτό το τελευταίο δίκαιο, επιβάλλει παρεπόμενες διατυπώσεις σε σχέση με εκείνες που επιβάλλει το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο αναφορικά με την αποδοχή ή την αποποίηση κληρονομιάς ή κληροδοσίας. Το δίκαιο της τοποθεσίας του περιουσιακού στοιχείου εφαρμόζεται επίσης οσάκις αυτό

¹⁸ Ο Κανονισμός δεν εφαρμόζεται όσον αφορά την τυπική ισχύ των διαθηκών, τη τροποποίησή τους και την ανάκλησή τους. Ως προς τα ζητήματα αυτά εφαρμόζεται η Σύμβαση της Χάγης της 5 Οκτωβρίου 1961 για τις συγκρούσεις νόμων που αφορούν τον τύπο των διατάξεων διαθήκης, η οποία έχει κυρωθεί από 16 κράτη μέλη μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η Ελλάδα.

α) θέτει ως προϋπόθεση για τη διαχείριση και την εκκαθάριση της κληρονομιάς τον διορισμό διαχειριστή ή εκτελεστή διαθήκης από την αρχή του συγκεκριμένου κράτους. Αντίθετα το εφαρμοστέο στη κληρονομική διαδοχή δίκαιο διέπει τον προσδιορισμό των προσώπων, π.χ. κληρονόμων, κληροδόχων, εκτελεστών διαθήκης ή διαχειριστών, στους οποίους είναι δυνατό να ανατεθεί ή διαχειρίση και εκκαθάριση της κληρονομιάς.

β) θέτει ως προϋπόθεση για την οριστική μεταβίβαση της κληρονομιάς στους δικαιούχους την προηγούμενη καταβολή των φόρων που σχετίζονται με την κληρονομική διαδοχή.

ΣΤ. Κληρονομικές συμβάσεις

Με σκοπό τη διευκόλυνση της αναγνώρισης κληρονομικών δικαιωμάτων που έχουν αποκτηθεί σε ένα κράτος μέλος, οι κανόνες ιδ.δ.δ. πρέπει να ευνοούν την εγκυρότητα των κληρονομικών συμβάσεων, με την πρόβλεψη εναλλακτικών συνδετικών στοιχείων. Οι θεμιτές προσδοκίες τρίτων πρέπει να προστατεύονται. Η πρόταση Κανονισμού¹⁹ ορίζει την κληρονομική σύμβαση ως τη συμφωνία με την οποία παρέχονται, τροποποιούνται ή αφαιρούνται, με ή χωρίς αντάλλαγμα δικαιώματα στη μελλοντική κληρονομική διαδοχή ενός ή περισσότερων από τα πρόσωπα που συνάπτουν τη συμφωνία. Σύμφωνα με το άρθρο 18 της πρότασης η σύμβαση με αντικείμενο την κληρονομική διαδοχή προσώπου διέπεται από το δίκαιο το οποίο δυνάμει του Κανονισμού θα ήταν εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή του εν λόγω προσώπου σε περίπτωση θανάτου του την ημέρα σύναψης της σύμβασης. Εάν με βάση το εν λόγω δίκαιο η σύμβαση δεν είναι έγκυρη, η εγκυρότητά της γίνεται παρόλα αυτά δεκτή αν η σύμβαση θεωρείται έγκυρη με βάση το δίκαιο το οποίο κατά τον χρόνο του θανάτου, είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος Κανονισμού. Στην περίπτωση αυτή η σύμβαση διέπεται από το τελευταίο αυτό δίκαιο.

Η. Δημόσια τάξη

Η εφαρμογή μιας διάταξης του δικαίου που ορίζεται από τον Κανονισμό μπορεί να αποκλεισθεί μόνο εάν η εν λόγω εφαρμογή είναι ασυμβίβαστη με τη δημόσια τάξη του κράτους του δικάζοντος δικαστηρίου. Ειδικότερα, μια παρόμοια διάταξη δεν μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς τη δημόσια τάξη του κράτους του δικάζοντος δικαστή μόνο για το λόγο ότι οι ρυθμίσεις της σχετικά με τη νόμιμη μοίρα διαφέρουν από εκείνες που ισχύουν στο κράτος του δικάζοντος δικαστή²⁰.

V. ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Οι σχετικές με την αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων διατάξεις της πρότασης Κανονισμού έχουν ως πρότυπο τους αντίστοιχους κανόνες του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001. Η πρόβλεψη της αναγνώρισης του συνόλου των δικαστικών αποφάσεων και συμβιβασμών στοχεύει στην πραγμάτωση, στον τομέα του κληρονομικού δικαίου, της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, η οποία θεμελιώνεται στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Ως εκ τούτου οι λόγοι μη αναγνώρισης περιορίζονται στο ελάχιστο αναγκαίο.

Α. Αναγνώριση αποφάσεων

Κάθε απόφαση που εκδίδεται κατ'εφαρμογή του Κανονισμού για υπόθεση κληρονομικής διαδοχής από δικαστήριο κράτους μέλους, ανεξαρτήτως της ονομασίας της, όπως απόφαση, διάταξη ή διαταγή εκτελέσεως, καθώς και ο καθορισμός του ποσού των δικαστικών εξόδων από τον γραμματέα²¹ αναγνωρίζεται στα υπόλοιπα κράτη μέλη, χωρίς να

¹⁹ Βλ. άρθρο 2 (γ) της πρότασης Κανονισμού.

²⁰ Βλ. άρθρο 27 της πρότασης Κανονισμού.

²¹ Περιεχόμενο του όρου «απόφαση» όπως παρέχεται στο άρθρο 2 (ζ) της πρότασης Κανονισμού.

απαιτείται καμία σχετική διαδικασία²². Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται επί της ουσίας αναθεώρηση της αλλοδαπής απόφασης²³. Σε περίπτωση αμφισβήτησης, κάθε ενδιαφερόμενος που επικαλείται ως κύριο ζήτημα την αναγνώριση αποφάσεως μπορεί να ζητήσει να διαπιστωθεί, με τις διαδικασίες που προβλέπονται στα άρθρα 38 έως 56 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001, ότι η απόφαση πρέπει να αναγνωρισθεί. Εάν η επίκληση της αναγνώρισης γίνεται παρεμπιπτόντως ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, το δικαστήριο αυτό έχει διεθνή δικαιοδοσία να κρίνει σχετικά.

Β. Λόγοι μη αναγνώρισης

Εντούτοις, μια εκδοθείσα απόφαση δεν αναγνωρίζεται

α) αν η αναγνώριση θα ήταν προδήλως αντίθετη προς τη δημόσια τάξη του προς ο η αίτηση κράτους μέλους, με τη διευκρίνιση ότι το κριτήριο της δημόσιας τάξης δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στους κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας,

β) αν το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν επιδόθηκε ούτε κοινοποιήθηκε στον ερημοδικήσαντα εναγόμενο εγκαίρως και κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να αμυνθεί, εκτός εάν ο εναγόμενος παρέλειψε να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της αποφάσεως ενώ μπορούσε να το πράξει,

γ) αν είναι ασυμβίβαστη με απόφαση που έχει εκδοθεί μεταξύ των ιδίων διαδίκων στο προς ο η αίτηση κράτος μέλος,

δ) αν είναι ασυμβίβαστη με απόφαση που εκδόθηκε προγενέστερα σε άλλο κράτος μέλος ή σε Τρίτη χώρα μεταξύ των ιδίων διαδίκων σε σχέση με αντιδικία με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία, εφόσον η προγενέστερη απόφαση εκπληρώνει όλες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την αναγνώρισή της στο προς ο η αίτηση κράτος μέλος.

Γ. Εκτελεστότητα αποφάσεων

Οι αποφάσεις που εκδίδονται σε κράτος μέλος και οι οποίες έχουν σε αυτό ισχύ εκτελεστού τίτλου, καθώς και οι δικαστικοί συμβιβασμοί εκτελούνται στα άλλα κράτη μέλη σύμφωνα με τα άρθρα 38 έως 56 και 58 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001.

VI. ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Α. Αναγνώριση των δημοσίων εγγράφων

Το «δημόσιο έγγραφο» ορίζεται από τον προτεινόμενο Κανονισμό²⁴ ως το έγγραφο που έχει συνταχθεί ή καταχωριστεί επίσημα ως δημόσιο έγγραφο και του οποίου η γνησιότητα:

- σχετίζεται με την υπογραφή και το περιεχόμενο του δημοσίου εγγράφου, και
- πιστοποιείται από δημόσια ή άλλη αρχή η οποία είναι εξουσιοδοτημένη προς τούτο από το κράτος μέλος προέλευσης.

Λόγω της πρακτικής σημασίας των δημοσίων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής, ο προτεινόμενος Κανονισμός διασφαλίζει την αναγνώρισή τους, ούτως ώστε να είναι δυνατή η ελεύθερη κυκλοφορία των εγγράφων αυτών. Η αναγνώριση αυτή σημαίνει ότι αναγνωρίζεται στα δημόσια έγγραφα η ίδια πλήρης αποδεικτική ισχύς, τόσο ως προς το περιεχόμενό της πράξης στην οποία αναφέρεται το εκάστοτε έγγραφο όσο και ως προς τα αναφερόμενα σε αυτό πραγματικά περιστατικά, η οποία αναγνωρίζεται και στα εθνικά δημόσια έγγραφα, καθώς επίσης ότι τα εν λόγω έγγραφα απολαύουν, όπως και

²² Βλ. άρθρο 29 της πρότασης Κανονισμού.

²³ Βλ. άρθρο 31 της πρότασης Κανονισμού.

²⁴ Βλ. άρθρο 2 (η) της πρότασης Κανονισμού.

στη χώρα προέλευσής τους, του τεκμηρίου γνησιότητας και ότι έχουν ισχύ εκτελεστού τίτλου εντός των ορίων που καθορίζονται στον κανονισμό.

Σύμφωνα με το άρθρο 34 της πρότασης, τα δημόσια έγγραφα που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζονται στα υπόλοιπα κράτη μέλη, εκτός αν αμφισβητηθεί η εγκυρότητά τους σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο κράτος μέλος από το οποίο προέρχονται και υπό τον όρο ότι η αναγνώριση αυτή δεν αντιβαίνει στη δημόσια τάξη του προς ο η αίτηση κράτους μέλους.

B. Εκτελεστότητα των δημοσίων εγγράφων

Το άρθρο 35 της πρότασης Κανονισμού προβλέπει ότι τα δημόσια έγγραφα που έχουν εκδοθεί και είναι εκτελεστά σε κράτος μέλος περιβάλλονται, κατόπιν αιτήσεως, τον εκτελεστήριο τύπο σε άλλο κράτος μέλος σύμφωνα με τη διαδικασία των άρθρων 38 έως 57 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001.

VII. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΤΗΡΙΟ

A. Ευρωπαϊκό κληρονομητήριο ενιαίου τύπου²⁵

Για την απλοποίηση των διαδικασιών που πρέπει να ακολουθήσουν οι κληρονόμοι και κληροδόχοι για να αναλάβουν την κληρονομιά, την ταχεία διευθέτηση των διεθνών κληρονομικών διαδοχών και το συντονισμό των διαφόρων νομικών συστημάτων σχετικά με τη διαχείριση, την εκκαθάριση και τη μεταβίβαση της κληρονομιάς, το άρθρο 36 της πρότασης Κανονισμού θεσπίζει ένα ενιαίο τύπο κληρονομητηρίου, το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, το οποίο συνιστά απόδειξη της ιδιότητας κληρονόμου ή κληροδόχου, καθώς και των εξουσιών των εκτελεστών διαθήκης ή των τρίτων διαχειριστών και καθορίζει την αρχή η οποία είναι διεθνώς αρμόδια να το εκδίδει. Για να υπάρχει δε συμβατότητα με τους κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας, η αρχή αυτή συμπίπτει με το δικαστήριο που είναι αρμόδιο να επιληφθεί της εκάστοτε κληρονομικής διαδοχής.

Το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο δεν αντικαθιστά τα κληρονομητήρια που προβλέπονται σήμερα σε ορισμένα κράτη μέλη και η χρήση του δεν είναι υποχρεωτική. Στο κράτος μέλος της αρμόδιας αρχής, η απόδειξη της ιδιότητας κληρονόμου και των εξουσιών ενός διαχειριστή ή εκτελεστή κληρονομιάς διεξάγεται, επομένως, σύμφωνα με την εγχώρια διαδικασία.

B. Έκδοση του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου

Σύμφωνα με το άρθρο 37 της πρότασης, το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο εκδίδεται κατόπιν αιτήσεως οποιουδήποτε προσώπου που είναι υποχρεωμένο να αποδείξει την ιδιότητα κληρονόμου ή κληροδόχου ή τις εξουσίες των εκτελεστών διαθήκης ή των τρίτων διαχειριστών. Σε εσωτερικό επίπεδο, το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο καταρτίζεται από την αρμόδια δημόσια αρχή (δικαστή, συμβολαιογράφο), του κράτους μέλους του οποίου τα δικαστήρια είναι αρμόδια σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 4 έως 6 της πρότασης Κανονισμού. Τα κράτη μέλη οφείλουν εν προκειμένω να ορίσουν την αρχή αυτή.

Γ. Αποτελέσματα του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου

Σύμφωνα με το άρθρο 42 παρ. 1 της πρότασης Κανονισμού, το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο αναγνωρίζεται αυτοδικαίως σε κάθε κράτος μέλος ως απόδειξη της

²⁵ Markus Buschbaum und Marius Kohler, «Le certificat successoral européen et les certificats successoraux nationaux : une coexistence source de tension, GPR (Zeitschrift für Gemeinschafts Privatrecht) 5/10, 210-214.

ιδιότητας κληρονόμου /η κληροδόχου, καθώς και των εξουσιών των εκτελεστών διαθήκης ή των τρίτων διαχειριστών. Το περιεχόμενο του τεκμαίρεται ότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα σε όλα τα κράτη μέλη μέχρι τη λήξη της ισχύος του. Το πρόσωπο που καθορίζεται στο κληρονομητήριο ως κληρονόμος, κληροδόχος, εκτελεστής διαθήκης ή διαχειριστής τεκμαίρεται ως κάτοχος των κληρονομικών δικαιωμάτων ή των εξουσιών διαχείρισης που προσδιορίζονται στο κληρονομητήριο.

Το κληρονομητήριο συνιστά έγκυρο τίτλο για τη μεταγραφή ή την εγγραφή της απόκτησης περιουσιακών στοιχείων μέσω κληρονομικής διαδοχής στα δημόσια μητρώα του κράτους μέλους. Η μεταγραφή πραγματοποιείται με βάση τις ρυθμίσεις που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους υπό την εξουσία του οποίου τηρείται το οικείο μητρώο και παράγει τα αποτελέσματα που ορίζει η ίδια αυτή νομοθεσία.

VIII. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Για την ελληνική έννομη τάξη, οι προτεινόμενες κοινοτικές ρυθμίσεις οδηγούν σε ριζική μεταβολή του κληρονομικού διεθνούς δικαίου. Το νέο υπό διαμόρφωση ιδ.δ.δ. της κληρονομικής διαδοχής θα αφορά τόσο στα δικονομικά ζητήματα, ήτοι τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων επί υποθέσεων κληρονομικής διαδοχής και την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων όσο και στο εφαρμοστέο δίκαιο.

Όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο, η αλλαγές είναι σημαντικές και τα προβλήματα που θα προκύψουν ενδέχεται να είναι πολλά και σύνθετα κυρίως, λόγω της αποδοχής του συνδέσμου της τελευταίας διαμονής του κληρονομουμένου, παραμερίζοντας έτσι την εφαρμογή, ως προς ένα μεγάλο αριθμό ελλήνων που κινούνται στην Ε.Ε, του συνδυαστικού στοιχείου της ιθαγένειας του άρθρου 28 του ελληνικού αστικού κώδικα. Η παρεχόμενη όμως ευχέρεια επιλογής του δικαίου της ιθαγένειας, αν και κάπως περιορίζει τις συνέπειες της προτεινόμενης αλλαγής συνδυαστικού στοιχείου επαναφέροντάς μας στη γνωστή στους Έλληνες νομικούς «ιθαγένεια», εντούτοις για ένα λαό που δεν έχει τη συνήθεια να προβαίνει στη σύνταξη διαθήκης, η δυσκολία και τα προβλήματα θα εξακολουθούν να υπάρχουν μέχρις ότου σιγά-σιγά και με το χρόνο οι Έλληνες αρχίσουν να προγραμματίζουν έγκαιρα και χωρίς εκπλήξεις την κληρονομική τους διαδοχή, όπως ήδη συμβαίνει σήμερα σε μεγάλη έκταση στις αγγλοσαξωνικές χώρες (χώρες του κοινοδικαίου π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία) αλλά και στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επιπλέον, οι προτεινόμενες ρυθμίσεις ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο θα οδηγήσουν τον Έλληνα δικαστή να προβεί στην ερμηνεία και την εφαρμογή θεσμών που δεν γίνονται σήμερα αποδεκτοί από την ελληνική έννομη τάξη, όπως είναι η συνδιαθήκη (άρθρο 1717 ελλΑΚ) και η κληρονομική σύμβαση (άρθρο 368 ελλΑΚ).

Θα ήταν ίσως χρήσιμο να υπενθυμίσουμε εδώ ότι η ενοποίηση των κανόνων σύγκρουσης των νόμων και των δικαιοδοσιών στο πεδίο της κληρονομικής διαδοχής δεν επιβάλλει και την εναρμόνιση των ουσιαστικών κανόνων του εσωτερικού δικαίου των κρατών μελών για την κληρονομική διαδοχή. Η μεγάλη ποικιλία των νόμων για την κληρονομική διαδοχή που συνδέεται με τις νομικές παραδόσεις που κατά κύριο λόγο απορρέουν από την ιδέα της οικογένειας, είτε πρόκειται για τα δικαιώματα του επιζώντος συζύγου ή για την αναγνώριση ή μη του θεσμού της νόμιμης μοίρας στα διάφορα κράτη, έρχεται σε αντίθεση με κάθε ιδέα ενοποίησης. Παραμένει λοιπόν ουσιώδης η καλή γνώση του εσωτερικού ουσιαστικού κληρονομικού δικαίου της κάθε χώρας. Την εξασφάλιση της πληροφόρησης για το περιεχόμενο των διατάξεων του ουσιαστικού εσωτερικού κληρονομικού δικαίου όλων των κρατών προβλέπει εξάλλου και ο ίδιος ο προτεινόμενος Κανονισμός στο άρθρο 46 αυτού.